

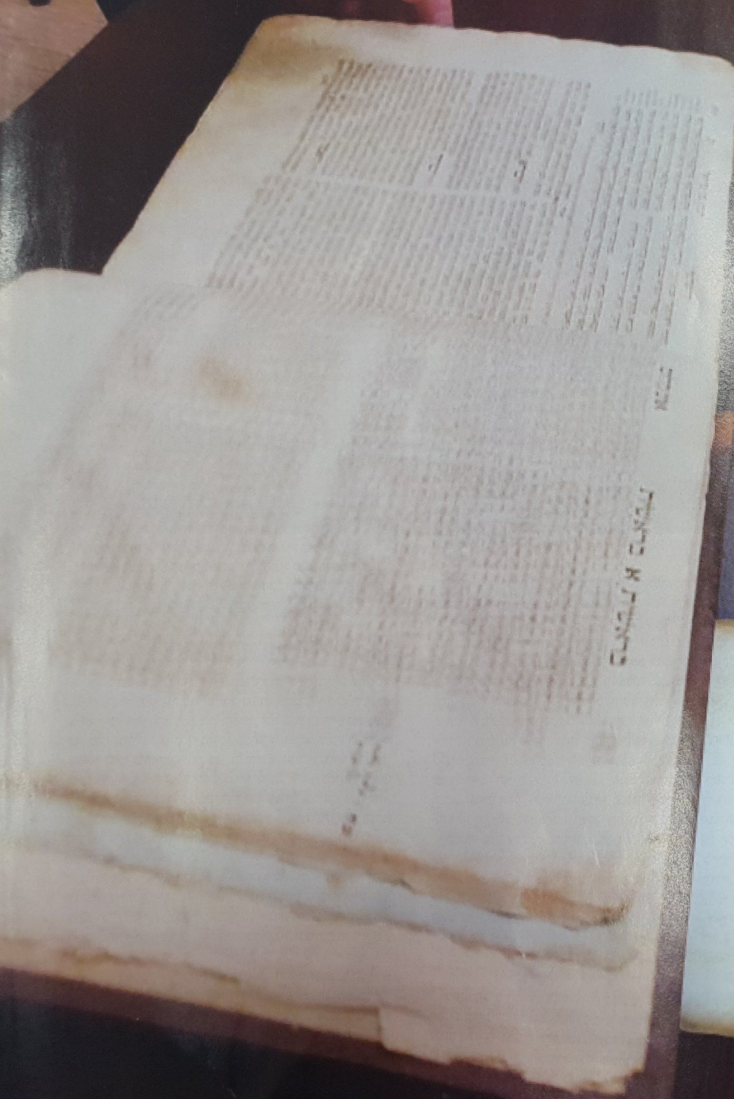
המלחמה הקרה | אוסף הספרים היהודי עלול להצית
מאבק בינלאומי בין מעצמות העל רוסיה וארה"ב

ספרים בועורים

שלושה עשורים מאז פתחו במאבק להשבת אלפי הספרים
הנדירים ולמרות צווי המעצר שרוסיה מוציאה נגדם - חברי
המשלחת המיוחדת של בכירי חב"ד לא מתייאשים | הצצה
ליומניהם האישיים חושפת את האסטרטגיה המתוחכמת
הנאמדת במיליוני דולרים: דיפלומטיה מחושבת באמצעות
נשיאים, ראשי ממשלה, סנאטורים ומיליארדרים לצד
שימוש בכל אמצעי החוק האפשריים | יצחק הורוויץ הורשה
להציץ אל מאחורי הקלעים של המאבק הבינלאומי

יצחק הורוויץ

צילומים: ארכיון בקהילה

חום הבלות, תחת של האדמ"ר הר"ש מליובאוויטש

מ

אלפי ספרים יהודיים הנמצאים בידים רוסיים. לפני כחודש הוציאו הרוסים צו מעצ נגד מנהל ספריית אגודת חסדי חב"ד ליובאוויטש בארצות הברית, הרב שלום בער לויין. הצו נגד הרב לויין, אורח אמריקני, קומם את האמריקנים. הם מצידם מוטרדים מפסיקת בית משפט אמריקני לפיה חובת חיבת לב"ד סכום של מנאה וחמישים מיליון דולר אשר הולך ותופח מיום ליום. על פי המקורות המשטתיים המעורים בעניין, זה יחייב את בית המשפט העליון האמריקני להחריש את נכסי רוסייה בארצות הברית. "הדבר יכול להוביל למשבר חמור שבעתים, למתיחות בין המעצמות והפסקת סחר ביניהם ומסאן להודרות חמורה אף יותר", הם אומרים. והכל בגלל אספי הספרים הנדירים.

בשבי הבלושביקי

אובה תורה ואובה ספר היה האדמ"ר הרש"ב מליובאוויטש זצוק"ל. אוסף נדיר ומיוחד של ספרים יוש מקומיו האדמ"רים חב"ד, כבר מייסדה של חב"ד, האדמ"ר בעל הניחא, החל באוסף ספרים נדיר ביותר מדימוני החסידות בקבלה ובהלכה. האדמ"רים שבאו אחריו הוסיפו על האוסף למען הדורות הבאים. בנו של הרש"ב, הריי"צ, שהיה חובב ספר ובעל עין חדה לספרים מיוחדים כבר מילדותו, הוסיף ספרים רבים עד שהאוסף מנה לא פחות משנים עשר אלף ספרים בכל תחומי היהדות. חלק מהספרים עתיקים כמו למשל 'שאלות ותשובות לבינו אשר' שדפס ביוניצ'א ב'1533. לאחרים יש חשיבות רבה בשל הקשר למחשבת חב"ד, כמו ספריו של בעל הניחא.

בשנת תרע"ד פרצה מלחמת העולם הראשונה וכוחות גרמניה תקפו את גבולות רוסייה, שמצבה הלך והתערער. העיירה ליובאוויטש הייתה קרובה לגבול. החיית הלכה והתקרבה אליה במהירות והאדמ"ר הרש"ב החליט בשנת תרע"ו לעזוב את העיירה עד יעבור זעם ולעבור לרוסטוב בעומק השטח של רוסייה.

אך דאגה גדולה הייתה בבית האדמ"ר. מה עושים עם אוסף הספרים הנדירים? אחד החסידים הציע לקחת את העניין על עצמו ולהעביר את האוסף בעולה מיוחדת לעיר הבריה מוסקבה, שם אוחסנו הספרים במקום מוגן היטב מנוקי מים. קור וידי שודדים, כדי לשמור על לטוים המלחמה. האדמ"ר הרש"ב שנטנר מספר שנים אחר כך ברוסטוב, כבר לא זכה שוב לראות את ספריו. בעיצומה של המלחמה, בשנת תרע"ו, פרצה המהפכה הבלושביקית

מסע עולמי. חברי המשלחת עם המזכיר הרב חיים יהודה קרוסקי בדיון המשפטי בעיר הבריה ושינועון

ומלחמה ניטשה ברוסייה בין תומכי הצאר למתכננים אחוזי הלהט הקומוניסטי והסתיומה בניצחון הבולשביקים. השלטון השתלט על אזור המחסנים בו נשמרו אוצרות לא מעטים של עשירי רוסייה והם נתקלו בספרים העתיקים. אחד מקציני הק.ג.ב. יהודי שקרא לשון הקודש, הבחין בייחודיות של הספרים והורה להעביר אותם לספריית לויין, הספרייה הגדולה הלאומית של רוסייה שהלכה והתגבשה באותם ימים. לפי החוק הקומוניסטי החדש, כל הספריות הגדולות בהן למעלה מ'1,500 כרכים הולאמו ובעלי ספריות נדרשו להעביר אותן לספריית לויין. בשוך המלחמה, האדמ"ר הריי"צ התעניין במצע הספרים במחסן וניסה לקבלם בחזרה. אלא שהמשטר התעלם מנקשותיו. לדברי השלטון, מדובר באוצר לאומי יקר ולפיכך אינו ניתן להשבה. לאחר לחצים נוספים טען המשטר שאינו יודע היכן הספרים אינם ואין הם יודעים מה עלה בגורלם. במשך שנים ארוכות מסקו האממצים לנסות ולהשיג את הספרים, כאשר ההשערה הייתה שהספרים מוצר בין ספריות שונות ברחבי הגוש הקומוניסטי, בקיוב, מינסק וערים אחרות. אך חתנו של הריי"צ, הרבי מליובאוויטש זצוק"ל, שמר את הדבר וכאשר החלו להסתמן שבבי תקווה מיד מיצה את האפשרויות ועורר שוב את העניין בספרים השבויים.

בצל הק.ג.ב.

בשנת תש"ח חלה רגיעה והתקוותה מה בין ברית המועצות לארצות הברית. ברית המועצות נקלעה לקשיים כלכליים חמורים והיא נאלצה לפתח את קשרי המסחר שלה עם המעצמה האמריקנית. מי שעסק במסחר מסויף עימה היה המיליארדר היהודי ארמנד האמר, בן למשפחה רוסית, שהתגורר בלוס אנג'לס. קשר קשרים הווקים עם שליטי ברית המועצות ודאג לייצא לה תרופות חיוטי ומכשור רפואי. הוא נסע דרך קבע למוסקבה

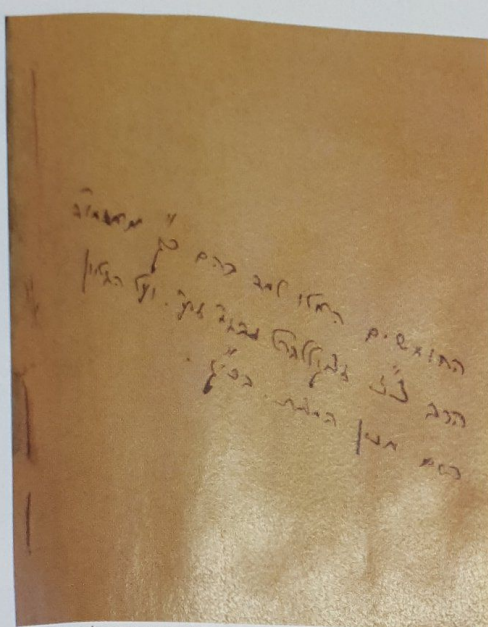
וזכה שם לכבוד והערכה רבה בשל מאמציו למען טיפוח המסחר עמה. האמר היה גם יהודי אוהב עמו שניסה לסייע לקהילות היהודיות ברחבי העולם. הוא היה קשור בעבודות אהבה לרבי מליובאוויטש ואף קשר קשרים עם שליח חב"ד לקליפורניה הרה"ח רבי שלמה קונין. הרבי ראה כאן הזדמנות להחיות את החימושים אחר הספרים ופנה לרב קונין בבקשה שישקש מהאמר למעול למען הענקת היתר למשלחת של חב"ד במטע לחמש את הספרים. האמר היה אדם שהסובייטים לא יכלו להגיד לו לא, והחיתר ניתן. עם זאת במוסקבה המשיכו והתעקשו שהאוסף לא נמצא, ולמרות ההיתר הוטלו עיכובים רבים על באי המשלחת. זמן רב של קר ושוב עבר עד שסכמו של דבר לאחר לחץ כבד וניחן האישור הסופי למשלחת שתיגע למוסקבה.

בשנת תשמ"ח, עם דמדומי השלטון הקומוניסטי, נחתה סוף סוף המשלחת החב"דית במוסקבה. המשלחת מנתה את הרב קונין, הרב ניסן מינדל - מזכיר הרבי ואת הרב שלום בער לויין, המנהל והספרן הראשי של ספריית חב"ד בניו יורק - הספרייה האישית של הרבי מליובאוויטש המונה כמיליון ספרים. כתבי יד נדירים וחפצי קודש נדירים. בשבת לפני צאת המשלחת, נשא הרבי שיחה בהתוועדות השבועית והתייחס אל פרוין הספרים כאל מצוות מריון שבויים. "הענין דפריון שבויים שייך אל רק בונגע לבני ישראל עצמם, אלא גם בונגע לכליחים וחפציהם של ישראל. ובהודשה נתייר - כשמדובר אודות ספרים של צדיקים. ומיזיון שכן, הרי, כששומעים שינשם חפצים, ספרים וכתבי יד כו", של צדיק ונשיא בישראל, שמצאם בגלות ושביה - יש להשתדל ככל האפשר, עד כדי מסירות נפש, לפדותם מהגלות והשבי", "פריון שבויים", ולהשיבם למקומם האמיתי, כלשון הכתוב ושבתי בשלום אל בית אבי". בינים שני כ"א טבת תשמ"ח יצאה המשלחת מניו יורק למוסקבה. במהלך היוםם מצאו ספרים תחת השם 'אוסף מיליאקוב' ועליהם סימנים ברורים כי שייכים הם לאוסף שניאורסון שנכרזה שמו חוסב.

לאחר שחזרה המשלחת לניו יורק, הוחלף שר התרבות של רוסייה. השר החדש, כצפוי, מנע את העברת הספרים. בראשית שנת תשנ"א, התקבל מידע לפיו בעקבות קשרים חדשים והתפתחויות שונות ברוסייה, יש סיכוי טוב לפרוין הספרים, וכך בחודש סכלו יצאה שוב המשלחת, כאשר הפעם אל הרבנים לויין וקונין מצד הרבי שני אריות חדשים: הרב יצחק קוגן, מי שמכונה בחב"ד "הצדיק מלינגנדר", ויורש צעירי אגודת חב"ד בישראל הרב יוסף יצחק אהרונוב, הנחשב לעצור מבין כולם, אך הספיק כבר אז לטוות קשרים עם אולי הון הקשורים לשלטון הרוסי אותם שכנע להעמיד את המוניטין שלהם לטובת פריון הספרים.

מנהלי הספרייה המשיכו להתעקש שהספרים אינם, שאין להם שום "אוסף ליובאוויטש" וכמובן ששירוב לאמשר בניסה למתמפי הספרייה, שם אוחסנו ספרים יקרים. אנשי המשלחת עמדו בפני מסך ברזל של ממש. לא קלים היו חיי חברי המשלחת במוסקבה. הם נאלצו להתמודד בתנאים קשים, בכמור הרוסי, כשהם נתונים למעקב בלתי מוסק של הק.ג.ב. יו"ר מוסדות בית רבקה הרב שמואל חמר, שביקר את המשלחת, תיאר את טרואו עניו: "היתה לי הזכות לבקר את חברי המשלחת ברוסייה בדיירתם. טרם הגעתי למקום הם הזוהרניו שאשים לב לכך שהשומר בכניסה לבניין הוא איש ק"ב. הם אף האדוני כי גם בבניין הממוקם ממול לדירתם, במרחק חמשה עשרה מטר, בקומה המקבילה - שכרו סוכני הק"ב דירה אף הם, וממנה בדרך קבע תיעדו, צילמו ועקבו אחר כל מעשיהם של חברי המשלחת, וכמובן צותתו לשיחותיהם. אני זוכר היטב כאשר היו צריכים להתקשר לחו"ל, הם היו פותחים את הברזים בדירה כדי ליצור רעש שיפרעו למצותתים.

"מלבד המעקב היום יומי", הוא מספר, "הם חיו שם בתנאים נוראיים בגשמיים וגם ברוחניות, בדירה קטנה, כאשר כלי התקשורת היחיד עם

ספרי קודש. כתב ידו של הרי"צ על חומשים שהיו שייכים לאדמו"ר הצמח צדק

חברי המשלחת עם סגן שור התרבות של רוסיה

ארבעת חברי המשלחת עם ספר התניא שהביא סגן נשיא ארה"ב דקות לפני הכניסה אל הרבי

הרב חפר: "הם שהו שם חודשים ארוכים ברציפות מבלי לדעת מה הסוף. מדובר כאן על זביקות במשימה ובשליחות שיכולה להוות מודל, סמל ודוגמה אמיתית עבור השלוחים בימינו ובכלל עבור כל חסיד לרבו"

את הספרים או לפחות לראותם, הם טעו. מנהלי הספרייה מנעו כל כניסה מאנשי המשלחת והתחמקו מלשתף עימם פעולה. הרוסים נקטו מולם בטקטיקה כשהם שולחים אותם מאדם לאדם. הם נתנו לחברי המשלחת להגיע עד למעלה, להיפגש עם בכירי המשטר, אך ללא תוצאות.

"הרוסים", מספר הרב אהרונוב ביומנו הנחשף כאן לראשונה, "לא השתמשו בכוח ועינויים, למרות שכמובן היינו נתונים למעקב וציטוט כל העת על ידי הק"ג. הם נתנו לנו לעבוד מול פקידים בכירים ובמשך זמן ארוך לקנות את אמונם, להפוך אותם לבקיאים בכל פרטי הפרשה ובכל המסמכים והראיות ואף לפתח יחסי חברות מולם, וממש לפני שהגענו להישג משמעותי מולם, החליפו הרוסים את הפקיד או את אותו איש ממשל, וכך היינו אמורים להתחיל את כל ההליך מחדש. כך עשו לנו עשרות פעמים. אדם רגיל היה מתייאש, אבל שליח של הרבי לא מתייאש משום דבר".

גם הרב חפר מספר: "הדבר שאולי היה קשה מכל, היו התסכולים והאכזבות שחוו כל יום ויום בעניין שליחותם. הרוסים נקטו מולם בטקטיקה מתוחכמת ששוברת וממוטטת כל בר דעת, הם נתנו לחברי המשלחת להגיע עד למעלה ולהיפגש עם כל הבכירים במעצמה הרוסית האדירה, משר התרבות ועד למנהיגים הנוודעים גורבצ'וב וילצין, כולם ישבו והבטיחו שהם חותמים על צו לתת להם את הספרים, ואז פשוט ניתקו מגע". הוא ממשיך ומספר על התחושות הקשות: "הם העלו להם את הציפיות ושוב ריסקו אותם. הם נעו למעלה ולמטה כברכת הרים בין תקווה וציפייה שהנה הצליחו להגשים את שליחותם ולגרום נחת רוח אדירה לרבי, ואז העמידו מולם קיר אטום והרגשה שכל המאמצים היו להבל ולריק ממש.

"חברי המשלחת", ממשיך הרב חפר, "כולם היו אריות של ממש. הצעיר שבחבורה, הרב אהרונוב, גייס בין היתר את המיליארדר הבריטי רוברט

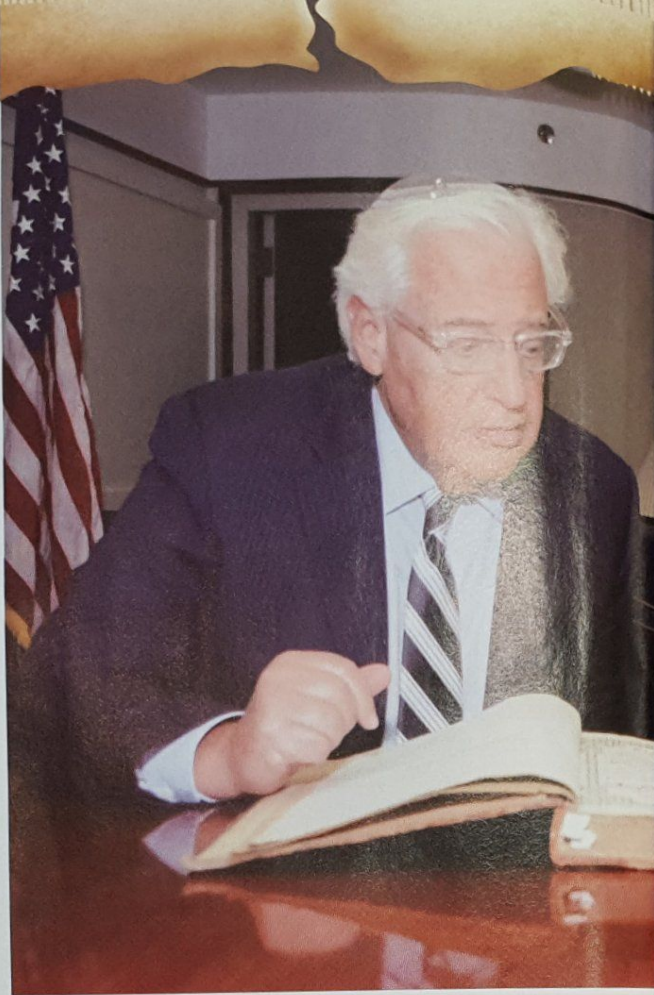
העולם החיצון הינו טלפון ישן שבשביל להוציא שיחות ממנו יש להמתין לאישורה של המרכזיה".

"תרגיל פוליאקוב"

המשימה המרכזית והראשונית הייתה לאתר את הספרים. כאן ערך הרב לוין תרגיל שבאמצעותו נמצא קצה החוט. במקום לחפש את "אוסף שניאורסון" ואת אוסף הספרים שלדברי מנהלי הספרייה איננו, הוא חקר ומצא שנים עשר ספרים שלפי העדויות ודאי נמצאו באוסף. במקום לחפש את האוסף הוא פנה לספרנים וביקש למצוא את 12 הספרים. לזאת לא יכלו הספרנים לסרב והם הסכימו לכך. את התגלגלות הדברים מתאר הרב לוין ביומנו: "ניגשנו לנושא של רשימת שנים עשר הספרים שמסרנו, כדי לבדוק אם הם בספרייה ובאיוה אוסף הם מונחים. הספרן השיב שמצא את כל 12 הספרים, אבל הם אינם באוסף שניאורסון אלא באוסף ששמו אוסף פוליאקוב. עובדה זו נראתה לי מאוד חשודה. שאלתי: כמה ספרים יש באוסף פוליאקוב? הוא ענה: כשבעה וחצי אלף. שאלתי אם הוא יודע מהיכן ומתי הגיע אוסף זה לספרייה. ענה: אני יודע".

המשלחת לא ויתרה וביקשה לראות את שנים עשר הספרים של 'אוסף פוליאקוב' ולאחר לחץ הם נענו בחיוב. "נכנסנו למתח רב מאוד", מספר הרב לוין, "כך חיכינו חצי שעה עד שהביאו לנו את הספרים, ומיד פניתי בהתרגשות לשלמה: זהו זה, הנה כתב יד קודשו של האדמו"ר מוהרי"צ". ההתרגשות הייתה גדולה, שכן עתה, לאחר גילוי שנים עשרה הספרים התברר שאוסף הרבי נמצא בעצם כמעט כולו באותו אוסף עלום על שמו של פוליאקוב האלמוני, שם שהמציאו כנראה הרוסים כדי לטשטש את עקבות האוסף.

אלא שאם חשבו אנשי המשלחת שבזאת תמו תלאותיהם בדרך לטיול

מאמץ אמריקאי. הרב אהרונ'ב, עורך הדין המלווה את המשפט ושגריר ארה"ב בישראל דיוויד פרידמן מעיינים בספר בשגירות ארה"ב

העבודה האדירה שעשו חברי המשלחת באותם ימים היוותה את הבסיס האיתן של כל הפעילות היהודית הקיימת עד כה ברחבי חבר העמים. לימים סיפר הרב אהרונ'ב: "צריך להבין שרוסיה היא מעצמה של מאות מיליוני אנשים, ואנחנו באנו בדרישה קנטרנית מבחינתם, אבל הצלחנו להגיע לכולם. ישבנו עם שלושת נשיאי ברית המועצות, גורבצ'וב, ילצין ופוטין. כך גם עם כל השרים והפקידים הבכירים, כולם ישבו איתנו והכירו אותנו, והבינו שזו דרישה של הרבי מליובאוויטש ולא נרפה משליחותנו.

"כשראו והבינו זאת, הציעו לנו כל מיני הצעות כגון שהספרים ייצאו כתערוכת ספרים לארה"ב ויתארחו בספרייה של הרבי, שם 'ייתקעו' כביכול, אך הרבי שלל זאת מכל וכל. הרבי קבע שהספרים שייכים לחסידות חב"ד ואסור להסכים לאף הסדר שלא מחזיר אותם לבעליהם. כיום כשרואים את תביעת רוסיה על שבעת הספרים שהושאלו כביכול, אפשר להבין את עיניו הצופיות של הרבי.

"לאחר השנתיים הללו אומנם חזרנו כל אחד למקום מגוריו, אך היינו כל הזמן על קו הנסיעות למוסקבה. השליחות המשיכה וכך גם המאמצים הדיפלומטיים שעברו בעיקר לווינגטון ולישראל. כשמדברים על עבודה דיפלומטית צריכים להבין מהם ההיקפים עליהם אנחנו מדברים. אתן דוגמה. במהלך השנים החתמנו שלוש פעמים מאה סנאטורים פה אחד על מכתב לנשיא הרוסי, לפיו על רוסיה להחזיר את הספרים. זה לא קורה בלחיצת כפתור. זו עבודה עצומה ששותפים לה כל חברי המשלחת.

"בעקבות הדיפלומטיה וכשרוסיה הבינה עד כמה זה חשוב לארה"ב, בימי הנשיא קלינטון, כאשר הגיע סגן נשיא ארה"ב אל גור לרוסיה וביקר בספריית לנון, העניקו לו את ספר התניא מתוך אוסף שניאורסון. זהו ספר התניא שהרבי הרי"צ למד בו והוא הוענק על ידי תלמידי ישיבת תומכי תמימים בעיירה ליובאוויטש לרבי הרי"צ עם הקדשה מיוחדת מהם. מיד כשהמריא מטוסו של אל גור מרוסיה, הוא התקשר מהמטוס האייר פורס 1 לדווח לנו שהספר נמצא בידו. אנחנו ידענו שהוא אמור לקבל ספר מהספרייה אך לא ידענו איזה ספר הוא יקבל מהרוסים. היתה נחת רוח לרבי כשהביאו לו את הספר, זה צעד ראשון לקראת 'דידן נצח'."

מקסוול. בשיחה האחרונה בחייו, אותה קיים זמן קצר לפני שנפל אל מותו באופן מסתורי מהיאכטה המפוארת שברשותו, הבטיח לרב אהרונ'ב שהוא הולך להיכנס לעניין לסיים את הפרשה ולהשיב את הספרים, דקות לאחר מכן הוא נעלם במים, זה ממש סיפור שמימי.

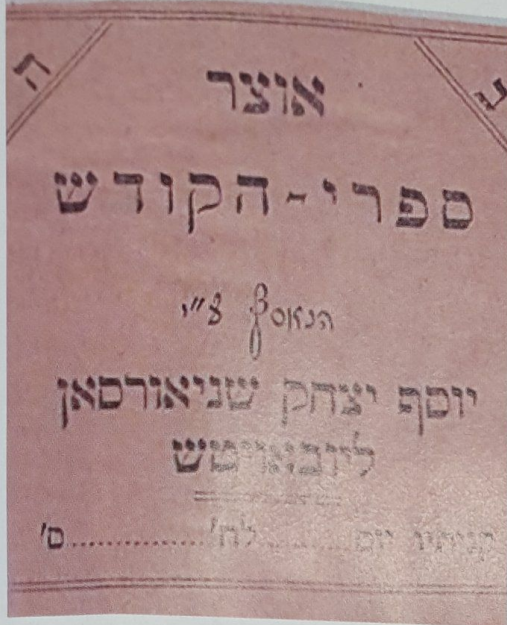
"הקושי הגדול שהיה מנת חלקם, הוא חוסר הידיעה מתי תסתיים משימתם ויוכלו לחזור למשפחתם ולמקום שליחותם. הם שהו שם חודשים ארוכים ברציפות מבלי לדעת מה הסוף. מדובר כאן על דביקות במשימה ובשליחות שיכולה להוות מודל, סמל ודוגמה אמיתית עבור השלוחים בימינו ובכלל עבור כל חסיד רבני."

שנתיים ימים בילו אנשי המשלחת במדינה שבאותו הזמן הלכה והתפוררה סביבם ולשווא. על-פי עדותו של הרב אהרונ'ב, באותן שנתיים "הרבי לא נתן לנו לעזוב. לא ראינו את האישה והילדים, הגיס, שבתות. אפילו טלפונים למשפחה באופן סדיר זו פריבילגיה שלא הייתה לנו. במקביל הייתי צריך לנהל את צעירי חב"ד בישראל שהייתה בשיא הפעילות, כולל גיוס הכספים וניהול הצוות מרחוק."

לבסס את יהדות רוסיה

בינתיים הגוש הקומוניסטי התפורר, קמה הרפובליקה הרוסית מתוך הריסות ברית המועצות ובשלהי תשנ"א, הממשלה הרוסית החדשה החליטה להעביר את הנושא לבית המשפט המקומי. בית המשפט אומנם פסק שיש להחזיר את הספרים, אך בערעור השתנתה הפסיקה והספרים נותרו בספרייה.

ארבעת חברי המשלחת לא ויתרו והמשיכו במאמצים, כאשר כל העת הרבי מליובאוויטש מרעיף עליהם ברכות והוראות באמצעות שיחות טלפון עם מזכריו הנאמנים. הרבי דרש מחברי המשלחת לא להתעסק רק עם הספרים אלא להשקיע את מרצם וניסיונם לבסס את פעילות חב"ד ברוסיה. הוא הורה להם להקים את ארגון אגודת חסידי חב"ד בחבר העמים ואף הורה שהארגון יתנוסס תחת נשיאותו, דבר נדיר מאוד באותן השנים. עובדה זו מעידה על היוקרה שנתן הרבי למוסד חשוב זה.

הספריה. דף של האדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש על אחד מספריו

חברי המשלחת אהרונוב קונין קוגן וליוץ בפגישה עם שר החוץ הרוסי וסגנו

פסק הדין הראשון. השופטים מקריאים את פסק הדין שיש להשיב את הספרים מיד לחב"ד

קדמי שלא הבין את חשיבות הסוגיה הכלל-יהודית, תקף לימים את רה"מ נתניהו כי בזבז זמן יקר עם נשיא רוסיה כדי לדבר איתו על הספרים ולא הקדיש את כל השיחה לנושאים קיומיים של מדינת ישראל

ששלחה בפברואר 2009 למחלקת המדינה האמריקאית דלף לימים לאתר ויקילקס.

"בביקור שערכנו לפני שבוע בספרייה הלאומית הרוסית", מספרת המשלחת למחלקת המדינה, "ראינו את אוסף שניאורסון, אוסף של ספרים קדושים השייכים לתנועת חב"ד שהיא זרם ביהדות האורתודוקסית. מנהל הספרייה סרגיי קוקשקין אמר לנו שהמנהיגים של חב"ד במוסקבה לא ביקרו במקום בשנים האחרונות. לטענתו הוא לא מעודכן במהלכים משפטיים המתקיימים בבית משפט בווינגטון בנוגע לאוסף, והוא היה נראה מופתע לשמוע שחלק מהספרים נגנבו מהספרייה והם נמכרים בישראל. ההערכה היא כי רק כמאה וחמישים עד מאתיים איש מגיעים בשנה לראות את האוסף, והמנהל מעריך שהספרים נשמרים במצב טוב".

בסופו של דבר, כאשר חשדה רוסיה שהפסיקה לא תהיה לטובתה, היא נסוגה מכך, נמנעה מלשתף פעולה עם בית המשפט וטענה כי לבית המשפט אין סמכות לדון בעניין, והדיון נערך במעמד צד אחד.

"אמנם", כותב הרב אהרונוב ביומנו, "אין בסמכות בית המשפט בארצות הברית לדון על כל מקרה שמתרחש ברוסיה. אך כאן מדובר במקרה חריג בו רכוש של אזרח ארצות הברית, הרבי מליובאוויטש, הולאם על ידי רוסיה. ולכן הייתה קביעה ברורה של בית המשפט שיש לו את הסמכות לפסוק בנושא זה לפי האמנות הקיימות בין מדינות העולם בעניין חוק ומשפט. הרוסים השתתפו תחילה בדיונים, ולא רק עורכי הדין מטעמם, למשל השופט ביקש ממנהל ספריית לנין במוסקבה שיעיד והוא נתן עדות בווידיאו ששודרה לבית המשפט, עדות שכזו חייבת להיות מאושרת על ידי גורמי הממשל הרוסי. רק לאחר כמה דיונים הם החליטו לעזוב את בית המשפט בטענה שהעלו פתאום לפיה בית המשפט לא בעל הסמכות לדון בתביעה זו".

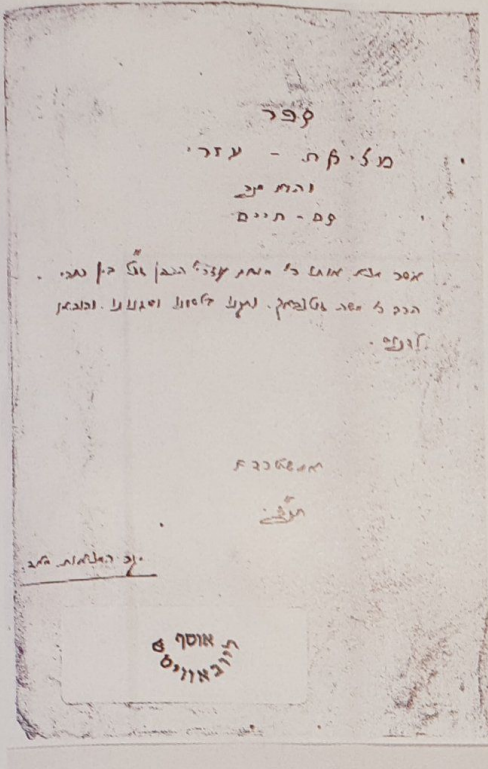
במשך זמן רב דן בית המשפט בעניין עד שפסק חד משמעית שהאוסף

הרב אהרונוב מנצל את קשריו הענפים גם בישראל. על פי עדות של מר יאשה קדמי, ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו מדבר על הנושא כבר בשנת תשנ"ו עם נשיא רוסיה בוריס ילצין ולאחר מכן עם ולדימיר פוטין. מר קדמי שלא הבין את חשיבות הסוגיה הכלל-יהודית, תקף לימים את נתניהו כי בזבז זמן יקר עם נשיא רוסיה כדי לדבר איתו על הספרים ולא הקדיש את כל השיחה לנושאים קיומיים של מדינת ישראל.

האמריקנים מתערבים

נחמה אחת בלבד הייתה בשנת תש"ס: הרב ליון הורשה סוף סוף לראשונה לבוא ולבדוק את הספרים. הוא ערך בדיקות שונות ומיין את הספרים. לאחר המיין שערך התברר שמתוך למעלה מרבעת הספרים, נותרו באוסף רק 4354 ספרים. הם סומנו כ'אוסף ליובאוויטש' ותנועת חב"ד המשכיכה להפעיל לחצים כבדים בכל דרך להביא את האוסף לידיהם, אך לשווא. מה שעוד יותר הדאיג את תנועת חב"ד הייתה העובדה שספרים שהיו שייכים לאוסף צצו בבתי מכירות שונים ליודאיקה ברחבי העולם, לאחר שכפי הנראה נגנבו ונמכרו לכל המרבה במחיר. האוסף היה בסכנת חיסול בשל הגניבות הללו. אחד הספרים שהצגתו למכירה עוררה סערה רבה, היה עותק מתלמוד בבלי מסכת יבמות עם חותמת אישית של האדמו"ר רבי שמואל שניאורסון מליובאוויטש שהוצע למכירה בבית מכירות ישראלי.

לאחר שכלו כל הקיצין, החליטו בתנועת חב"ד לפנות לבית המשפט הפדרלי האמריקני בווינגטון בבקשה שיכפה על ממשלת רוסיה את השבת האוסף הגזול. ממשלת רוסיה שכרה תחילה את שירותיו של משרד עורכי הדין מהטובים בארה"ב כדי להתמודד מול חב"ד. בארצות הברית התייחס הממשל ברצינות לנושא ואף שלח משלחת של השגרירות לספרייה. הדו"ח

ספר עתיק עם כתב יד הרבי הרי"צ מליובאוויטש עליו

חב"י המשלוחת מקבלים את פסק הדין

"שייך לבן אדמור"י. אחד הספרים מאוצרות הספרייה

"כשמדברים על עבודה דיפלומטית, צריכים להבין את ההיקפים. במהלך השנים החתמנו שלוש פעמים מאה סנאטורים על מכתב לנשיא הרוסי, לפיו על רוסיה להחזיר את הספרים. זה לא קורה בלחיצת כפתור. זו עבודה עצומה ששותפים לה כל חברי המשלחת"

סיפור המתח הזה הכניס את חב"ד ברוסיה למצוקה. מצד אחד, רבה של רוסיה הרה"ג בערל לאזאר, נחשב מקורב לנשיא רוסיה ולדימיטר פוטין. מצד שני, הסיפור הזה יצר קרע עמוק בין חב"ד לרוסיה.

כפתרון ביניים, בחודש תמוז תשע"ג החליט פוטין להעביר את הספרים לרשות המוזיאון היהודי במוסקבה. ההשבה נעשתה בטקס גדול, כאשר פוטין כינס מסיבת עיתונאים במרכז חב"ד ברוסיה כשמאחוריו מתנוססת בגאון תמונת הרבי מליובאוויטש. כך אכן חזרו הספרים לתחומי המוזיאון היהודי מצד אחד, אך מצד שני הם עדיין מצויים ברשות רוסיה. כיום האוסף פתוח לעיון הציבור ונמצא באחריות ספרנים ובעלות ממשלתית. כל המעיין בספר חייב להפקיד את דרכונו קודם. עבור תנועת חב"ד, אין בזה פתרון: "הרבי רצה שזה יגיע לספריית חב"ד כאן בניו יורק", אומר הרב לוין, "זה מקומם הנכון".

המאבק נמשך, כשהוא הולך וגולש לפסים דיפלומטיים. הרוסים מאיימים להחרים נכסים אמריקניים, והאמריקנים מאיימים להחרים נכסים רוסיים. ההחלטה גרמה למתחים כה חריפים עד שרוסיה חששה לאשר לספינה בעלות הממשלה לעגון בנמל סן פרנסיסקו בארצות הברית מחשש כי תעוקל. הספינה "תקווה" עמדה לעגון בנמל כאשר מאות דיפלומטים ובכירים רוסיים, אמריקאים ופולנים מחכים לה ברציף, אך ברגע האחרון הודיע קפטן הספינה כי לא תעגון בנמל והיא הסתלקה לכיוון מקסיקו.

ההתפתחות הבאה היא תביעה שהוגשה על ידי חב"ד בניסיון ללחוץ על

שייך לחב"ד. הוא הורה לממשלת רוסיה להעביר בתוך 30 יום את כל כרכי האוסף לידי תנועת חב"ד וכי כל יום של עיכוב בפסק הדין מחייב את הרוסים בחמישים אלף דולר. הסכום הולך ומצטבר, אבל חב"ד לא מעוניינים בכספים אלא בספרים. "חייבים לנו היום מיליוני דולרים", סיכם הרב אהרונוב, "אבל אנו לא מעוניינים בכספים. המטרה שלנו היא השבת הספרים שהרבי הגדיר כפדיון שבויים".

נקמת הרוסים

פרשה נוספת שהסתבכה הייתה כאשר לרגל אירוע מיוחד ניאותרס הרוסים להשאיל שורה של אוצרות תרבות לתצוגה בספריית הקונגרס האמריקני, כאשר בין היתר הואילו לשלוח שבעה ספרים מהאוסף שבמחלוקת, תמורת התחייבות כי הספרים יוחזרו לרוסיה על פי דרישה. הספרים אכן הגיעו, אך אז פנו מטעם חב"ד לקונגרס בדרישה שהספרים לא יוחזרו לרוסים אלא לרשותם. בית המשפט הפדרלי האמריקני אישר את הבקשה והספרים המושאלים הועברו על ידי הקונגרס לחב"ד. הרוסים הזועמים פנו לבית המשפט במוסקבה כמובן נגד הקונגרס, והשופטים בבית המשפט במוסקבה קבעו שעל ספריית הקונגרס להשיב את הספרים לספריית לוין וכי על כל יום בו לא יוחזרו הספרים לרוסיה, יוטל קנס על ספריית הקונגרס בסך 50 אלף דולר בדיוק. כסף מול כסף. העקשנות הרוסית המשיכה.

UNITED STATES DISTRICT COURT
FOR THE DISTRICT OF COLUMBIA

FILED

JUL 30 2010

Clk. U.S. District & Remedy
Court for the District of Columbia

AGUDAS CHASIDEI CHABAD OF
UNITED STATES, Plaintiff,

v.

RUSSIAN FEDERATION, et al.,
Defendants.

Civil Action No. 05-1548 (RCL)

**ORDER GRANTING PLAINTIFF'S MOTION FOR ENTRY OF
DEFAULT JUDGMENT AGAINST ALL DEFENDANTS**

On October 27, 2009, this Court granted Plaintiff's request for an entry of default (Document 77) against Defendants Russian Federation, Russian Ministry of Culture and Mass Communication, Russian State Library, and Russian State Military Archive (collectively, "Defendants") following the withdrawal of Defendants' counsel of record (Document 76) and Defendants' announced intention to withdraw from the litigation and disregard any and all Orders entered by this Court (Document 71).

Defendants thereafter moved for a Default Judgment against all Defendants and filed in support thereof a Memorandum of Points and Authorities together with Declarations of Nathan Lewin, Rabbi Yehuda Krinsky and Rabbi Shalom Dovber Levine, and extensive record materials compiled during the course of this proceeding.

Having carefully reviewed the briefing and evidentiary materials supporting Plaintiff's Default Judgment Motion, considered the various arguments made by the Parties during the course of these proceedings, and taken into account the earlier decision of the U.S. Court of

עם עורכי הדין בשערי בית המשפט בארה"ב

ספרייה בנלות. האוסף במוסקבה

החלטה גורפת. פרוטוקול בית המשפט האמריקאי

לפני כחודש הוציאו הרוסים צו מעצר נגד הרב לוי. החשש כי יוצאו צווי מעצר נוספים נגד חברי המשלחת. האמריקנים מוטרדים מפסיקת בית המשפט המחייבת את רוסיה להחזיר 150 מיליון דולר. בית המשפט העליון בארה"ב יצטרך להחרים את נכסי רוסיה. "הדבר יכול להוביל למתיחות בין המעצמות והפסקת הסחר ביניהן"

מול ארה"ב, שהרי בסוף נגיע לצומת מסוים. מחר רוסיה תצטרך משהו מארה"ב והיא תצטרך לתת משהו לאמריקה, מה שיהיה הכי דחוף לשתיה המעצמות יכנס לעסקה זו ואנחנו צריכים לדאוג לכך שהסוגיה הזו תהיה עבורם מאוד בוערת. זה לא אומר שהאמריקנים לא עבדו קשה עד עכשיו. משרד החוץ של ארה"ב מכיר את הסוגיה הזו היטב והוא מעלה זאת מול הרוסים, אבל כעת כשביט המשפט מחייב את אמריקה לדאוג שפסק הדין מתבצע ומחלט נכסים, זה הופך להיות נושא בוער ששתי המדינות יצטרכו לפתור. כי כששתי מעצמות רוצות לפתור בעיה, הן יודעות לעשות זאת..."

...

פרשת 'אוסף שניאורסון' יכולה לפרנס ספרים עבי קרס. יש בה כל מה שמרכיב סיפור מתח: דת, היסטוריה, אנטישמיות, שוטרי הרש, משפט, צו מעצר בינלאומי, פוליטיקה, כסף ומאבק בין מעצמות עולם, אך כיהודים חרדים, הסיפור הכי חשוב ומיוחד בו הוא השליחות עצמה. כל מי שמביט על הסיפור המיוחד לא יכול שלא להתפעל מחברי המשלחת הפועלים ללא לאות כאילו הרבי מליובאוויטש צצוק"ל ממשיך ומלווה אותם יד ביד. המאבק הדיפלומטי והחוקי לא נעצר לרגע אחד מבחינתם כבר 30 שנה. מאז הטלת השליחות הם עובדים ללא לאות מבלי להתחשב בקשיים הרבים, דבר שכרוך גם בהוצאות כספיות אדירות. וכשאתה מביט במבט שואל, אתה נענה בתשובה: "אינן לנו את הפריבילגיה לעזוב את השליחות שהוטלה על שכמנו".

רוסיה, כאשר התביעה מופנית לבנקים הגדולים בעולם וגופים פיננסיים מרכזיים לגילוי נכסים רוסיים המצויים בידהם. מה שיחייב אותם להגיש לבית המשפט פירוט של כל הנכסים של רוסיה הנמצאים בידיהם, כמהלך לקראת חילוט נכסים רוסיים לחוב ההולך ותופח שלה לחב"ד. ניתן לראות כאן אסטרטגיה מעניינת ובנויה היטב. חב"ד לא רק מאגפת את רוסיה, אלא מאגפת בעיקר את הממשל בארה"ב. הרוסים החלו לחוש שהעניינים מתחילים להיות רציניים, ומיטב עורכי הדין בארה"ב טענו בשם אותם גופים כי הפעולה הזו תפגע באותם גופים כלכליים. גם עורכי הדין של משרד החוץ והאוצר האמריקני הופיעו בבית המשפט וביקשו למנוע את המהלך העשוי להוביל לתקרית דיפלומטית קשה. הם הציעו במקום זאת להגיע לפשרה בדרכים דיפלומטיות שקטות, אך השופט הגיב כי "נראה לי שהצלחתם להוכיח לי שהדיפלומטיה שלכם במשך ה-30 שנה האחרונות עוזרת כמעט כמו פסק הדין שלי", כשהוא רומז שהרוסים מתעלמים מפסק הדין ויהיה לכך מחיר כבד. התגובה של השופט הביאה את הרוסים לדאוג והתגובה הגיעה בדמות צו מעצר רוסי נגד הרב לוי, מנהל הספרייה החב"דית, משום שהוא מחזיק בשבעת הספרים שלטענת הרוסים שייכים לה. צו המעצר שהוצא כעת על הרב לוי הוא צעד ראשון חסר תקדים של רוסיה בעניין, ולפי הצפוי היא עומדת להוציא צו מעצר גם נגד שאר משתפי המשלחת החב"דית לרוסיה. לדברי גורמים במשלחת, "לא התייאשונו מהדיפלומטיה, אך מטרת המהלך המשפטי מבחינתנו היא לאו דווקא מול הרוסים, אלא דווקא